

Онойко Ю.Ю.
*кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та геоекології
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ З ГЕОГРАФІЇ В МАЛІЙ АКАДЕМІЇ НАУК

Постановка проблеми, формування цілей статті. Розумове виховання в сучасній системі освіти України визначається як один із пріоритетних напрямків розвитку дітей та молоді. Адже виховання конкурентоспроможної особистості, творчої, інтелектуальної, здатної критично мислити, приймати обґрунтовані рішення, аргументовано відстоювати власну точку зору розглядається як головна мета сучасного освітньо-виховного процесу (Закон України «Про освіту», 2017).

На розвиток розумових здібностей учнів спрямована і діяльність ряду позашкільних освітніх закладів, зокрема Малої академії наук (МАН) учнівської молоді. Автор даної публікації протягом багатьох років займався організацією наукової творчості учнів у секції географії Кіровоградського відділення МАН. Тож, проаналізувавши власний педагогічний досвід, виявимо певні особливості розумового виховання учнів в процесі науково-дослідницької діяльності з географії у Малій академії наук.

Аналіз попередніх досліджень. Питанню розумового виховання учнів у своїх працях велику увагу приділяли багато вчених, серед яких слід згадати Я. Коменського, А. Дістервега, В.О. Сухомлинського, А.С. Макаренка, Г.С. Костюка, В.К. Демиденко.

Виклад основного матеріалу. На думку видатного українського педагога В.О. Сухомлинського («Вибрані твори»; Київ, 1976), розумове виховання полягає у надбанні знань і формуванні наукового світогляду, розвитку пізнавальних і творчих здібностей, виробленні культури розумової праці, вихованні інтересу й потреби у розумовій діяльності, в постійному збагаченні науковими знаннями, у застосуванні їх на практиці.

Розумове виховання є одним із основних завдань Малої академії наук, оскільки діяльність цієї структури направлена на виявлення, розвиток і підтримку обдарованої молоді, створення умов для її творчої реалізації та розширення наукового кругозору. Розумове виховання в МАН здійснюється шляхом активного залучення учнів до науково-дослідницької, експериментальної та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, в тому числі і з географії.

Основними організаційними формами роботи Малої академії наук, під час яких здійснюється розумове виховання учнів, є лекції, семінари, консультації, конкурси-змагання, наукові дискусійні клуби, екскурсії, польові та лабораторні дослідження, самостійна робота дослідницького характеру, конференції.

Найважливішими напрямками розумового виховання школярів в роботі секції географії Малої академії наук є:

- накопичення цілісної системи знань про природу, людське суспільство та проблеми взаємодії суспільства і навколишнього природного середовища;
- засвоєння основних розумових операцій;

- опанування найважливішими інтелектуальними умінями, зокрема культурою розумової праці;
- формування наукового світогляду.

В розробленій автором «Навчальній програмі з позашкільної освіти секції «Географії та ландшафтознавства» Кіровоградської Малої академії наук учнівської молоді» (Ю. Онойко; Кіровоград, 2015) виділена значна кількість годин на поглиблення і розширення знань з географії та суміжних дисциплін. Особлива увага приділяється вивченню причин та шляхів розв'язання кризових ситуацій: економічних, соціальних, екологічних, геополітичних. Крім того, учні отримують знання методологічного характеру щодо організації і проведення польових та лабораторно-аналітичних досліджень з географії. Накопичена школярами система науково-методичних знань в подальшому сприяє формуванню їх наукового світогляду та оволодіння важливими інтелектуальними умінями.

Головним результатом навчання учнів в МАН є виконана та захищена науково-дослідницька робота. В процесі підготовки наукової роботи з географії, збираючи та узагальнюючи географічну інформацію, учні оволодівають основними розумовими операціями: вчать аналізувати, порівнювати, абстрагувати, виділяти головне, формулювати висновки, класифікувати та систематизувати різноманіття географічних даних, розкривати взаємозв'язки і закономірності між досліджуваними об'єктами, процесами та явищами, виявляти причини та фактори, що призвели до розвитку певних явищ, пропонувати шляхи вирішення кризових ситуацій.

Засвоєння учнями основних розумових операцій в процесі наукової творчості з географії сприяє формуванню наукового мислення, яке повинно бути передусім критичним, творчим та системним.

Серед найважливіших інтелектуальних вмінь, які формуються в школярів під час навчання у секції географії Малої академії наук, можна виділити загальні та спеціальні вміння. До загальних інтелектуальних вмінь учнів, які розвиваються в процесі наукової творчості, слід віднести уміння раціонально розподіляти свій робочий час, самостійно працювати з різноманітними джерелами інформації, складати тези-конспекти опрацьованих матеріалів, розробляти план дослідницької роботи, оформляти згідно норм науковий звіт, чітко, лаконічно та в логічній послідовності викладати свої думки, брати кваліфіковану участь у науковій дискусії, аргументовано відстоювати власну позицію щодо досліджуваних питань. Спеціальними умінями, які формуються в школярів під час написання наукової роботи з географії, є «читання» географічних карт, складання оригінальних картосхем, графіків, діаграм, проведення польових географічних досліджень, організація лабораторних дослідів та експериментів, метризація та аналіз їх результатів тощо.

Логічним завершенням процесу розумового виховання молоді в секції географії Малої академії наук є формування наукового світогляду, який будується на системі глибоких і різноманітних знань наукового і науково-методологічного характеру, найважливіших теоріях і концепціях. При чому частина цих знань має бути отримана в результаті самостійної дослідницької роботи школяра. В подальшому велике значення буде мати вміння застосовувати ці знання на практиці, в процесі пошуку шляхів розв'язання нестандартних, кризових ситуацій.

Висновки. Навчання у секції географії Малої академії наук є ефективним засобом розумового виховання учнівської молоді, формування їх наукового світогляду.

В процесі наукової творчості з географії школярі отримують глибокі знання про світ, що їх оточує, частково здобуваючи ці знання самостійно, вчать критично переосмислювати накопичену інформацію, аналізувати, порівнювати, формулювати висновки.

Сокол І. О.¹, Гелевера О.Ф.²

*¹магістрантка; ²доцент кафедри географії та геоecології
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира
Винниченка, м. Кропивницький, Україна*

ПРОСТОРОВО-ВИДОВИЙ СКЛАД ЛІСІВ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті представлено просторово-видовий склад лісів Кіровоградської області. З заходу на схід видовий склад лісів стає різноманітніший, на заході переважають дубові та акацієві ліси, а от в центральній частині дубові, акацієві, грабові, схід відрізняється: тут є значне видове різноманіття з переважанням соснових лісів.

Сокол І.А., Гелевера О.Ф. ПРОСТРАНСТВЕННО-ВИДОВОЙ СОСТАВ ЛЕСОВ КИРОВОГРАДСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье представлен пространственно-видовой состав лесов Кировоградской области. С запада на восток видовой состав лесов становится разнообразнее, на западе преобладают дубовые и акациевые леса, а вот в центральной части дубовые, акациевые, грабовые, восток отличается: здесь есть значительное видовое разнообразие с преобладанием сосновых лесов.

Sokol I.O., Helevera O.F. THE SPATIAL AND SPECIES COMPOSITION OF THE FORESTS OF THE KIROVOGRAD REGION. The article presents the spatial and species composition of the forests of the Kirovograd region. The area is divided into three parts: west, center, east. Diagrams with percentages of different types of rocks are presented, and fragments with a chart, which was ultimately.

Вступ. Ліс – один з основних типів рослинності, що складається з сукупності деревних, чагарникових, трав'янистих рослин. Ліси дають цінну сировину, мають велике водоохоронне, протиерозійне, санітарно-оздоровче, природоохоронне значення, саме вони є «легенями» планети.

Дослідження просторово-видового складу лісів Кіровоградської області є актуальними в наслідок дефіциту картографічних джерел інформації про просторові особливості лісів Кіровоградської області; відсутності джерел інформації про особливості лісів Кіровоградської області, зручних для застосування в шкільній педагогічній діяльності.

Ліси України — займають близько 17,2% території держави та сформовані понад 30 видами деревних порід, серед яких домінують сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця. [1]

Найбільша лісистість — в Українських Карпатах (50%). Лісистість в природних зонах рівнинної частини закономірно зменшується з півночі на південь. У лісах переважають молоді й середньовікові дерева таких порід, як сосна, ялина, бук, дуб. Вони охоплюють близько 90% лісовкритої площі.

Результати досліджень. Лісистість Кіровоградської області складає 7.2%. Загальна площа лісового фонду області 183 тис. га, в тому числі вкритих лісовою рослинністю 153 тис. га [1]. Площа земель лісового фонду сфери управління Держлісагенства України в Кіровоградській області становить 124.7 тис, у тому числі